

Comunidade Enerxética de Tameiga: a loita pola soberanía enerxética

Bruno Dutto Acuña e Gonzalo Pérez Vázquez*

Máis de 20 anos xestionando enerxía en forma de biomasa de xeito democrático e sen intereses lucrativos para quentar os fogares de Tameiga conseguiron cambiar a tendencia no uso de combustibles fósiles na parroquia, o que mellorou a pegada de carbono da poboación local. O seguinte paso na soberanía enerxética da nosa veciñanza é o aproveitamento e reparto dos demais recursos enerxéticos existentes no noso territorio: sol e vento. A constitución dunha Comunidade Cidadá de Enerxía dentro da propia CMVMC de Tameiga axudaría a acadar este obxectivo.

Cuberta con paneis solares nunha das naves da Comunidade de Montes de Tameiga · Comunidade de Montes de Tameiga.

Que nos une ás Comunidades Enerxéticas?

A nosa Comunidade de Montes Veciñais en Man Común (CMVMC) conta con 400 persoas comuneiras, e un dos seus obxectivos é a xestión das 90 hectáreas de terreo veciñal forestal coas que contamos para satisfacer as necesidades enerxéticas das nosas comuneiras e comuneiros. Para logralo, existe un plan de ordenación que planifica as existencias e os recursos necesarios a medio e longo prazo. Este sistema, actualmente, logra repartir, a prezo de custo, 380 pedidos anuais de 3 m³ cada un, e ten conseguido un cambio de tendencia entre a poboación, que cambiou as caldeiras de gasoil-fuel-gas por caldeiras de leña. Ao ser leña/biomasa xestionada de forma organizada, este recurso enerxético é renovable e sostible, e minimiza o impacto sobre o quecemento global e o cambio climático.

Non só o reparto enerxético de biomasa nunha CMVMC se asemella ao reparto enerxético dunha Comunidade Cidadá de Enerxía (CCE), tamén a organización. A Directiva (UE) 2019/944, de 5 de xuño de 2019, no artigo 2.11, define as “Comunidades Cidadás de Enerxía” como unha entidade xurídica:

- Que se basea na participación voluntaria e aberta, cun control efectivo exercido polas persoas socias ou

membros que sexan persoas físicas, autoridades locais, incluídos os municipios ou pequenas empresas.

- Cuxo obxectivo principal consiste en ofrecer beneficios medioambientais, económicos ou sociais ás persoas socias ou membros, ou á localidade na que se desenvolve a súa actividade, mais que xerar unha rendibilidade financeira
- Que participa na xeración de enerxía, incluída a procedente de fontes renovables, a distribución, a subministración, o consumo, a agregación, o almacenamento de enerxía, a prestación de servizos de eficiencia enerxética ou a prestación de servizos de recarga para vehículos eléctricos ou doutros servizos enerxéticos ás persoas socias.

Comparando a organización dunha CMVMC coa dunha CCE, temos que:

(artigos 14 e 15 da Lei de montes 13/1989, do 10 de Outubro):

- A Asemblea Xeral, da que forman parte todos os comuneiros e comuneiras, é o órgano supremo de expresión da vontade da Comunidade veciñal. A Xunta Reitora é o órgano de goberno, xestión e representa-

ción da Comunidade. Estará composta por un Presidente ou Presidenta e o número de Vogais que sinalen os Estatutos, sen que en ningún caso poidan ser menos de dous. A Xunta Reitora será escollida pola Asemblea Xeral por un período máximo de 4 anos.

(artigo 5 da Lei 7/2012, de 28 de xuño, de montes de Galiza). Función social dos montes:

- Os terreos forestais galegos constitúen un recurso estratéxico que contribuirán ao desenvolvemento socioeconómico de Galiza, ao xerar rendas e emprego na Comunidade Autónoma mediante un aproveitamento sostible dos seus recursos e servizos.
- Os montes desenvolven unha función social relevante, nos termos do artigo 4 da Lei 43/2003, de 21 de novembro, de Montes.
- A consellaría competente e materia forestal promoverá a dispoñibilidade de montes e terreos forestais para fins sociais, educativos, ambientais e recreativos, compatibilizados coa potencialidade e utilización forestal deles.
- A conservación, expansión e aproveitamento das masas forestais, segundo os criterios de xestión forestal sostible e o disposto na presente Lei, é de interese público, ser prexuízo do réxime da propiedade.

(artigo 84.1 da Lei 7/2012, de 28 de xuño, de montes de Galiza). Dos produtos e servizos do monte:

- A persoa titular do monte é propietaria dos recursos forestais que se producen nel, tanto madeiros como non madeiros, incluíndo, entre outros, a madeira, a biomasa forestal, os pastos, os aproveitamentos cinéticos, os cogomelos, os froitos, as cortizas, as resinas, as plantas aromáticas e medicinais e os produtos apícolas, tendo dereito ao seu aproveitamento, que se realizará con suxeición ás prescricións da presente Lei e disposición que se desenvolvan.

Recoméndase a lectura do artigo publicado polo Observatorio Eólico de Galiza o día 21 de novembro do 2022, dispoñible na súa páxina web, onde se defende a similitude entre Comunidades de Montes e Comunidades Enerxéticas.

Cal é o proxecto que queremos levar a cabo?

Ao xestionar terreo, a CMVMC de Tameiga dispón dunha zona industrial (Monte Faquiña) na que se atopan 20 naves industriais con, aproximadamente, 7.700 m² de cubertas susceptibles de colocar paneis solares. Preténdese utilizar o teito destas naves para colocar, aproximadamente, 5 MWp de paneis fotovoltaicos e conseguir repartir esta enerxía entre industrias e persoas comuneiras, e para iso a mellor opción é a de ser recoñecidos como unha CCE. Ademais, a cesión do dereito de uso dos tellados dos comuneiros aumentaría considerablemente a superficie dispoñíbel para a colocación de paneis solares, porque ao ser unha zona semi-rural, a maioría dos comuneiros viven en casas. Aproximadamente, 300 destas persoas viven en casas unifamiliares, das cales o 40% pode ter boa orientación. De media, un

Cubertas susceptibles de poñer paneis solares • Comunidade de Montes de Tameiga.

tellado dispón de 60 m², polo que a superficie dispoñíbel nos tellados roldaría os 7.000 m², o que permite colocar máis de 3 MWp.

Actualmente dispomos de 3 instalacións fotovoltaicas (100 kWp, 80 kWp e 25 kWp) que permiten un autoconsumo individual nas naves onde se atopan, o que abarata os custos de produción e mellora a competitividade das empresas beneficiadas. A capacidade total prevista atópase entre 6 MWp e 8 MWp se se utiliza toda a superficie dispoñíbel nos tellados das naves industriais e nos tellados dos comuneiros. Polo tanto, en Tameiga existe un gran potencial para crear un núcleo enerxético achegado á autosuficiencia grazas aos recursos de biomasa e de fontes de enerxía renovable dispoñíbeis como a fotovoltaica, ou outras susceptibles de implementar (eólica e minihidráulica).

A Comunidade Enerxética complementaríase con outros servizos destinados a satisfacer as necesidades da veciñanza, a través dunha aposta pola mobilidade sostible mediante a instalación de puntos de recarga para coches eléctricos ou o emprego de medios de transporte que axuden a reducir o consumo de fontes de enerxía non renovables, por exemplo, coa posta en marcha dun "car sharing" (uso compartido dos vehículos). Cómpre destacar a importancia de optimizar o consumo enerxético, e dado que a mellor enerxía é a que non se malgasta, preténdese buscar a eficiencia no consumo non só coa enerxía, senón tamén apostando pola concienciación da veciñanza mediante cursos, formacións, charlas

Diferenza entre o que supón unha distancia de 500 metros e 2 quilómetros no emprego do autoconsumo · Comunidade de Montes de Tameiga.

O ciclo da biomasa · Comunidade de Montes de Tameiga.

informativas e asesoramento. Para isto, xa temos habilitada a Oficina da Enerxía de Tameiga, onde pode acudir calquera veciña ou veciño da nosa parroquia a recibir axuda en calquera tema relacionado coa enerxía.

Cales son as barreiras e os desafíos do noso proxecto actualmente?

O primeiro obstáculo foi, lamentablemente, que as CMVMC foron excluídas da 1ª e 2ª convocatoria das axudas do IDAE (Instituto para a Diversificación e Aforro Enerxético) no programa CE-IMPLEMENTA no mes de xaneiro do 2022, por carecer de personalidade xurídica.

A lexislación española sobre Comunidades Enerxéticas aínda está en proceso de redacción e de estudo, na procura de incluír todas as entidades susceptibles de poder converterse en CCE. Dende o noso punto de vista, e despois de explicar previamente as similitudes entre CMVMC e CCE, incluír as CMVMC sería beneficioso para unha gran cantidade de familias en Galiza. Este modelo sería replicable por 2.992 CMVMC, e, grazas á forma de xestión e organización que temos, cumpriríamos á

perfección a intención principal da Directiva europea 2019/944: a xestión dos recursos enerxéticos por parte da cidadanía local de xeito independente. Por iso, a partir dese momento, decidimos reivindicar que xa somos unha CCE, demostrando que a nosa organización é similar aos requirimentos europeos sobre CCE.

A partir da negativa a participar nesta convocatoria de axudas, a decisión foi seguir outro camiño: o reparto da enerxía xerada nas nosas instalacións mediante o método de Autoconsumo Colectivo. Pero aquí xurdiu o segundo problema: a distancia para o autoconsumo, de 500 metros á redonda do punto de xeración, era insuficiente para chegar a un número conveniente de persoas comuneiras. Esta problemática foi denunciada por un montón de colectivos a nivel estatal, que conseguiron cambialo a 2km no mes de outubro do 2022.

Ante esta problemática, e para non quedar de brazos cruzados, no mes de abril, a decisión foi solicitar o autoconsumo individual con excedentes nas instalacións activas e así poder lograr un aforro na facturación eléctrica da CMVMC, que axudaría, nun futuro, a custear a instalación de máis puntos de xeración fotovoltaica. Neste momento aparece o terceiro obstáculo: a tramitación destes permisos a través da empresa distribuidora. Contestación cada 20 días como mínimo, modelos de entrega de datos inexistentes que provocan erros de forma (chegando a obrigar a comezar o proceso de novo), solicitude da mesma información en cada paso (provocando novamente esperas dun mes), non existe número de contacto, non hai contestación aos correos electrónicos... son só un resumo do calvario que estamos a vivir para conectarnos á rede eléctrica e poder vender os nosos excedentes. Oito meses de tramitación e seguimos esperando, en decembro do 2022, os permisos de acceso á rede.

Conclusión

Por todo isto, o noso obxectivo é constituírnos como unha Comunidade Cidadá de Enerxía sen deixar de ser unha Comunidade de Montes Veciñais en Man Común e, deste xeito, crear as bases para que outras CMVMC de Galiza (2.992 entidades deste tipo en Galiza, segundo os datos da Consellaría do Medio Rural en 2019) que ocupan a cuarta parte do territorio galego (contan con máis de 700.000 hectáreas), poidan replicar este modelo e axudar, así, a todas as familias que pertencen a estas comunidades. Segundo a Consellaría do Medio Rural en 2019, o número de persoas comuneiras en Galiza era de 118.564 e, tendo en conta que hai un comuneiro por casa e de media 4 persoas por casa, a poboación obxectivo ascendería a case 500.000 persoas.

En conclusión, o noso obxectivo é a soberanía enerxética dos nosos comuneiros, ao demostrar que as CMVMC podemos constituírnos como Comunidades Cidadás de Enerxía porque temos a experiencia, a capacidade e os recursos suficientes para afrontar a organización, xestión e distribución da enerxía xerada polas nosas instalacións, ao igual que levamos facendo coa biomasa dende hai máis de 30 anos.

*Bruno Dutto Acuña. Xestor enerxético e do territorio da CMVMC de Tameiga.

Asesor na Oficina da Enerxía de Tameiga.

Gonzalo Pérez Vázquez. Coordinador da CMVMC de Tameiga.